

activity and further. Using the data of sociological research, the attitude of the society to the bodies of criminal justice and court is characterized.

Key words: crime, consequences of crime, price of crime, attitude, trust.

Микитин Ю.І.

ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНО ПОЛІТИКИ АВСТРІЇ

УДК 341+343.1

Постановка проблеми. Вдосконалення кримінально-процесуальної політики на основі європейських стандартів є важливим завданням для України. Відповідно, досвід країн-членів Європейського Союзу у цій сфері буде корисним для нашої держави. Зокрема, уваги заслуговує Австрія, яка стала членом цієї міжнародної інституції у 1995 р., однак, у той же час в основі її сучасної кримінально-процесуальної політики є сторічні правові принципи.

Виклад основного матеріалу. У теорії кримінального процесу Австрії, як відзначає В. Н. Бутов превалюючою є точка зору, що принципи є політико-правовими рішеннями щодо найдоцільнішого оформлення кримінального судочинства, які змінюються залежно від історичних умов [1, с.7].

Новітніми тенденціями побудови кримінально-процесуальної політики Австрії, як і зрештою, усіх країн-членів ЄС, є врахування визначального впливу актів ЄС. В першу чергу, базового, рамкового документу – Конвенції про захист прав людини та основних свобод, який є документом прямої дії. Зазначена Конвенція містить низку визначальних принципів кримінально-процесуальної політики:

- 1) верховенство права (ст. 1 Конвенції);
- 2) законність (ст. 5, 6, 7, 8 та ін. Конвенції);
- 3) рівність перед законом і судом (ст. 6, 14 Конвенції, Протокол № 12 до Конвенції, підписаний Австрією 4 жовтня 2000 р. [2]);
- 4) заборона катування (ст. 3 Конвенції);

- 5) забезпечення права на свободу та особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції);
- 6) право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції);
- 7) недоторканність житла чи іншого володіння особи (ст. 8 Конвенції);
- 8) таємниця спілкування (ст. 8 Конвенції);
- 9) невтручання у приватне життя (ст. 8 Конвенції);
- 10) недоторканність права власності (ст. 1 Першого Протоколу Конвенції [3]);
- 11) право на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13 Конвенції).

Як зазначалося Федеральний конституційний закон Австрії 1920 р. [4]. заклав основу для принципів кримінально-процесуальної політики цієї країни. До таких принципів можна віднести наступні положення:

- 1) централізована система побудови судової системи на сонові федерального закону (ч.1 ст.83);
- 2) недопустимість відкликання права на законного суддю (ч.2 ст. 83);
- 3) можливість створення «виключних» судів у кримінальних справах (ч.3 ст. 83);
- 4) незалежність суддів при здійсненні правосуддя (ст. 87);
- 5) усність і гласність судового розгляду у кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 90);
- 6) побудова кримінального процесу на основі процедури обвинувачення (ч. 2 ст. 90);
- 7) доступ народу до здійснення правосуддя через присяжних (ст. 91);
- 8) закріплення Верховного Суду як найвищої судової інстанції у кримінальному процесі і його персональної підсудності щодо найвищих посадових осіб держави (ст. 92);
- 9) відокремленість діяльності судових і адміністративних органів (ст. 94).

В. Н. Бутов значну увагу приділяє аналізу принципів кримінального процесу, в тому числі, висвітлює погляди австрійських

науковців у сфері кримінального процесу [1, с.7-20]. Зокрема, наводяться класифікації:

– Ф. Гамппа, який до принципів відносив: 1) публічність; 2) дослідження матеріальної істини; 3) обвинувачення; 4) усність; 5) безпосередність; 6) гласність і вільна оцінка доказів;

– Г. Редера, що називав принципами: 1) публічність; 2) обвинувачення; 3) законність; 4) дослідження матеріальної істини (включаючи принцип вільної оцінки доказів і тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого); 5) гласність; 6) усність; 7) безпосередність; 8) участь непрофесійних суддів;

– Х. Бертеля вказував на такі принципи: 1) обвинувачення; 2) підготовка судового процесу; 3) офіційність (публічність); 4) законність; 5) усність; 6) безпосередність; 7) економія судового розгляду; 8) вільна оцінка доказів; 9) тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого; 10) участь непрофесійних суддів;

– Е. Фореггер і Е. Серіні виділяють наступні принципи: 1) конституційні: а) ведення процесу законним суддею; б) незалежність судочинства; в) усність; г) гласність; д) принцип обвинувачення; е) участь представників народу у судочинстві; 2) такі, що не закріплені конституцією: а) публічність; б) дослідження матеріальної істини; в) законність; г) безпосередність; д) вільна оцінка доказів;

– В. Платцгуммера, який принципи поділяв на три групи: 1) судової організації: а) незалежність суддів; б) право кожного на законного суддю; в) участь у судому розгляді непрофесійних суддів; 2) порушення кримінального переслідування: а) обвинувачення; б) публічність; в) законність; 3) проведення кримінального процесу: а) дослідження матеріальної істини; б) усність; в) безпосередність; в) вільна оцінка доказів; г) тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого; д) безперервність процесу. Саме дана класифікація принципів на думку В. Н. Бутов вважається найважливішою [1, с.7-8].

Кримінально-процесуальний кодекс Австрії 1975 р. в редакції 4 липня 2019 р. [5] у розділі 1 «Загальні та принципи процедури», власне, закріплює принципи, на яких ґрунтується австрійський

кримінальний процес і кримінально-процесуальна політика, зокрема:

1) принцип обов'язковості розслідування будь якої підозри кримінальною поліцією і прокуратурою у межах своїх повноважень (ч.1 §2) та здійснення судового провадження на основі обвинувального акту (ч.1 §2);

В. Н. Бутов називає його принципом публічності (офіційності) [1, с. 1], а В. А. Савченко – офіційності [6, с.180];

2) принцип об'єктивності та дослідження істини. Кримінальна поліція, прокуратура та суд повинні дослідити істину та з'ясувати всі факти, що мають значення для оцінки злочину та підозрюваного (ч.1 §3). Кримінально-процесуальна діяльність суддів, прокурорів та органів кримінальної поліції повинна здійснюватися неупереджено. Вони зобов'язані уникати будь яких проявів неупередженості і з однаковою ретельністю встановлювати як обтяжуючі, так і пом'якшуючі обставини (ч.2 §3);

3) принцип звинувачення. Можна також зустріти переклад терміну «anklagegrundsatz» з німецької мови як обвинувальний принцип чи принцип обвинувачення [7, с.25, 38]. Обвинувачення відображається в обвинувальному акті і формулюється прокурором. Він несе відповідальність за проведення розслідування. Також право висунути обвинувачення мають приватний та субсидіарний обвинувач. Суд своїм рішенням вирішує долю обвинувачення, викладеного в обвинувальному акті, але не може його погіршити. В той же час, суд непов'язаний тільки правовою оцінкою, яка здійснена за результатами розслідування (§4);

4) принцип законності і пропорційності. Кримінальна поліція, прокуратура та суд можуть втручатися у права особи лише при здійсненні повноважень та з метою отримання доказів у тій мірі, в якій це прямо передбачено законом і необхідно для виконання визначених завдань. Будь яке правове обмеження має бути пропорційне тяжкості злочину, ступеню підозри та очікуваному результату (ч. 1 §5). Кримінальна поліція, прокуратура та суд повинні застосовувати такі цілеспрямовані слідчі дії та примусові заходи, які мають мінімальний вплив на обмеження прав особи. Повноваження зазначених органів, визначені законом, у межах

кримінально-процесуальних процедур, мають здійснюватися таким чином, щоб уникати надмірної уваги до особи, поважати її гідність та законні права та інтереси (ч. 2 §5).

Неприпустимо примушувати до вчинення злочинних дій чи провокувати їх. Також забороняється спонукати особу до самовикриття за допомогою таємних співробітників, так званих «агентів-провокаторів» (ч. 3 §5).

5) право бути почутим. Також цей принцип називають правом бути заслуханим у суді [6, с. 181]. Даний принцип передбачає, що обвинувачений має право брати участь у всьому процесі та зобов'язаний бути присутнім під час судового розгляду. Під час кримінального провадження слід ставитися з повагою до його особистої гідності (ч. 1 §6). Також кожна особа, яка бере участь у кримінальному процесі чи до якої було застосовано примусові заходи, має право бути заслуханою; поінформованою про підстави і мету процесуальних дій, рішень та про основні права у процесі. Окрім того, обвинувачений має право знати всі підстави підозри щодо нього та можливість її спростувати (ч. 2 §6).

6) право на захист. Обвинувачений має право захищатись самостійно і звертатися за допомогою до захисника на будь якій стадії провадження. Не допускається змушувати його звинувачувати самого себе. Обвинувачений на власний розсуд у будь який час може давати показання або відмовитися від цього. Забороняється застосування примусу, погроз, обіцянок, обману з метою отримання показань (§7);

7) презумпція невинуватості. Кожна людина вважається невинуватою до того часу, коли її остаточно не засудять (§8);

8) принцип необхідної швидкості. Кожний обвинувачений має право на розгляд у розумний строк. Провадження має бути завжди швидкою і здійснюватися без затримок. У випадку тримання під вартою підсудного, кримінально-процесуальні процедури мають відбуватися особливо швидко. Кожен заарештований підозрюваний має право на якнайшвидше рішення у справі або на звільнення під час судового розгляду. Усі органи, установи та особи, які беруть участь у кримінальному провадженні зобов'язані сприяти скороченню терміну тримання під вартою (§9);

9) право потерпілого на участь у кримінальному провадженні. Особи, які потерпіли від кримінального правопорушення мають право брати участь у кримінальному провадженні. Кримінальна поліція, прокуратура та суд зобов'язані належним чином враховувати права, інтереси та особливі потреби, пов'язані із захистом потерпілих та інформувати їх про основні права під час провадження, а також про можливість отримання компенсації чи допомоги.

Усі органи, установи та особи, які беруть участь у кримінальному провадженні, повинні ставитися з повагою до особистої гідності потерпілих, брати до уваги інтерес захисту їхнього особистого життя. Це стосується, зокрема, розповсюдження фотографій та передачі особистої інформації стороннім особам, які непов'язані з кримінальним судочинством. Прокурор та суд, приймаючи рішення про припинення провадження у справі, повинні завжди перевіряти інтереси потерпілих щодо відшкодування завданої їм шкоди та сприяти цьому (§ 10);

10) участь присяжних та суддів-засідателів (шеффенів) як представників народу у здійсненні правосуддя. У випадках, передбачених законом, присяжні або судді-засідателі (шеффени) беруть участь у судовому розгляді та ухваленні рішення.

Присяжні залучаються до участі у кримінальному процесі при розгляді тяжких злочинів, перелік яких визначений законом та політичних деліктах, а шеффени, разом із професійними суддями, утворюють єдину судову колегію в інших категоріях справ. Присяжні та шеффени як непрофесійні судді не беруть участі під час попереднього слідства, яке проводиться спеціально призначеним суддею; у апеляційному (за винятком суду шеффенів у справах неповнолітніх) і касаційному (у Верховному суді) провадженнях [1, с.10].

Присяжні та судді-засідателів (шеффени) повинні бути поінформовані про свої обов'язки та повноваження, а також про хід процедури (§ 11);

11) принцип усності у гласності. Судовий розгляд кримінального провадження та перегляд рішення у суді першої інстанції

здійснюється усно і гласно. У той же час, стадія роздування не є загальнодоступною (ч.1 § 12);

12) принцип безпосередності. При винесенні рішення у справі суд повинен враховувати тільки ті обставини, які були предметом судового розгляду (ч.2 § 12). Саме під час цієї стадії досліджуються докази, на основі яких має бути прийнято рішення. Під час попереднього слідства, у межах реалізації суддівських повноважень, необхідно розглядати докази, що є важливими для прийняття рішення про висунення обвинувального акту, або які, навряд чи, будуть досліджені під час основного судового розгляду через фактичні чи юридичні причини. Якщо існує можливість безпосереднього дослідження доказів, то не допускається їхня заміна непрямими доказами (§ 13);

13) принцип вільної оцінки доказів. Суд встановлює факти на підставі наявних доказів, він вільний в їхній оцінці. У разі виникнення сумнівів, вони завжди трактуються на користь обвинуваченого чи інших постраждалих осіб (§ 14). На увагу заслуговує те, що доведеність факту вирішується судом не так на основі законодавчих положень, як має ґрунтуватися на власному вільному внутрішньому переконанні, що формується після добросовісної перевірки всіх наявних доказів [8, с. 32];

14) принцип преюдиції. Попередньо встановлені факти підлягають оцінці у кримінальному провадженні. Суд при розгляді справи може очікувати рішення компетентних органів, які матимуть преюдиційне значення, якщо вони будуть прийняті в осяжному майбутньому. Також суд зобов'язаний брати до уваги юридичні наслідки рішень судів у цивільних справах та інших органів влади (§ 15);

15) принцип заборони повороту на гірше. Становище і кримінально-правова оцінка підозрюваного, що знайшли своє закріплення у судовому рішенні, не можуть бути погіршені вищестоящими інстанціями, якщо це не було предметом оскарження або апеляція чи касація була подана в його інтересах (§ 16);

16) принцип заборони повторного переслідування. Після завершення кримінального провадження забороняється переслідування тієї ж особи за те ж те саме діяння. Продовжити, відновити

провадження чи оскаржити вирок з метою визнання його недійсними, неможливо. Має місце так звана «недоторканість».

Висновки. Отже, кримінально-процесуальна політика Австрії будується на принципах, закріплених у:

1) правових актах ЄС, насамперед, Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Такі принципи доцільно іменувати євроконвенційними принципами кримінально-процесуальної політики;

2) Федеральному конституційному законі 1920 р. (Конституції Австрії). Описані принципи слід називати конституційними принципами кримінально-процесуальної політики Австрії;

3) Кримінально-процесуальному кодексі Австрії та інших законодавчих актах, які детально визначають напрями побудови і реалізації кримінально-процесуальної політики Австрії. Такі принципи можна означити спеціальними принципами кримінально-процесуальної політики Австрії.

1. Бутов В. Н. *Уголовный процесс Австрии*. Красноярск: Изд-во Краснояр. ун-та, 1988. 200 с.
2. Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ETS N 177). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_537 (дата звернення 09.02.2020).
3. Перший Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 р. URL: <http://www.igfm.org.ua/dokumenti/pershii-protokol-do-konvents-pro-zakhist-prav-osnovnikh-svobod-lyudini>
4. *Bundes-Verfassungsgesetz der Republik Österreich (1920)*. URL: <http://www.verfassungen.at/at18-34/oesterreich20.htm> (дата звернення 25.01.2020).
5. *Strafprozeßordnung 1975, Fassung vom 04.07.2019*. URL: https://www.legislationonline.org/download/id/8239/file/Austria_CPC_1975_am2018_de.pdf (дата звернення 25.01.2020).
6. Сучасний кримінальний процес країн Європи: монографія [В. В. Луцик, В. А. Савченко, В. І. Самарін та ін.]; за ред. В. В. Луцика та В. І. Самаріна. Харків: Право, 2018. 792 с.
7. Німецько-український словник юридичних термінів. Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. 576 с.
8. Röder H. *Lehrbuch des österreichischen Strafverfahrensrechtes*. Wien: Prugg Verlag, 1976. 412 с.

Микитин Ю.І. Принципи кримінально-процесуальної політики Австрії

У даній статті проаналізовано принципи кримінально-процесуальної політики Австрії.

Кримінально-процесуальна політика Австрії будується на принципах, закріплених у: 1) правових актах ЄС, насамперед, Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Такі принципи доцільно іменувати євроконвенційними принципами кримінально-процесуальної політики; 2) Федеральному конституційному законі 1920 р. (Конституції Австрії). Описані принципи слід називати конституційними принципами кримінально-процесуальної політики Австрії; 3) Кримінально-процесуальному кодексі Австрії та інших законодавчих актах, які детально визначають напрями побудови і реалізації кримінально-процесуальної політики Австрії. Такі принципи можна означити спеціальними принципами кримінально-процесуальної політики Австрії.

Ключові слова: принципи кримінально-процесуальної політики, принципи кримінально-процесуальної політики країн-членів Європейського союзу, принципи кримінально-процесуальної політики Австрії.

Mykytyn Y.I. Principles of criminal procedure policy of Austria

This article analyzes the principles of criminal procedure policy of Austria, the experience of this country can be used to improve the criminal procedure policy of Ukraine.

The latest trends in the construction of criminal procedure policy in Austria, ultimately, as well as in all EU member states, is to take into account the decisive influence of EU acts. First of all, the basic, framework document - the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, which is a document of direct action. This Convention contains a number of defining principles of criminal procedure policy: 1) the rule of law; 2) legality; 3) equality before the law and the court; 4) prohibition of torture; 5) ensuring the right to liberty and security of person; 6) the right to a fair trial; 7) inviolability of the home or other property of a person; 8) the secret of communication; 9) non-interference in private life; 10) inviolability of property right; 11) the right to effective legal means of protection.

The Federal Constitutional Law of Austria of 1920 laid the foundation for the principles of the criminal procedure policy of this country. Such principles include the following provisions: 1) a centralized system of construction a judicial system based on federal law; 2) inadmissibility of revoking the right on the lawful judge; 3) the possibility of creating “exceptional” courts in criminal cases; 4) independence of judges in the administration of justice; 5) oral and publicity of the trial in criminal proceedings; 6) construction of a criminal trial on the basis of the prosecution procedure; 7) people’s access to the administration of justice through juries; 8) consolidation of the Supreme Court as the highest court in criminal proceedings and its personal jurisdiction over the highest officials of the state; 9) separation of judicial and administrative bodies.

Code of Criminal Procedure of the Republic of Austria in Section 1 «General and Principles of Procedure», in fact, establishes the principles on which are based

the Austrian criminal procedure and criminal procedure policy, in particular: 1) the principle of the obligation to investigate any suspicion by the criminal police and the prosecutor's office within their powers and to conduct judicial proceedings on the basis of an indictment; 2) the principle of objectivity and the study of truth; 3) the principle of accusation; 4) the principle of legality and proportionality; 5) the right to be heard. This principle is also called the right to be heard in court; 6) right to protection; 7) presumption of innocence; 8) the principle of required speed; 9) the right of the victim to participate in criminal proceedings; 10) participation of jurors and judge assessors (schöffen) as representatives of the nation in the administration of justice; 11) the principle of orality and publicity; 12) the principle of immediacy; 13) the principle of free evaluation of evidence; 14) the principle of prejudice; 15) the principle of prohibition of turning for the worse; 16) the principle of prohibition of re-persecution.

Thus, the criminal procedure policy of Austria is based on the principles enshrined in: 1) EU legal acts, first of all, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Such principles should be called European convention principles of criminal procedure policy; 2) Federal Constitutional Law of 1920 (Constitution of Austria). The described principles should be called the constitutional principles of the criminal procedure policy of Austria; 3) the Code of Criminal Procedure of the Republic of Austria and other legislative acts, which define in detail the directions of construction and implementation of the criminal procedure policy of Austria. Such principles can be described as special principles of the Austrian criminal procedure policy.

Key words: principles of criminal procedure policy, principles of criminal procedure policy of the member states of the European Union, principles of criminal procedure policy of Austria.

Міський Д. М.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

УДК 343.322(477)

Постановка проблеми. Встановлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації у положеннях кримінального законодавства України обумовило ряд проблем у розумінні змісту цього діяння, правильного тлумачення його окремих положень, а також проблем, пов'язаних із розмежуванням цього складу злочину із суміжними складами, у тому числі й адміністративних правопорушень.